

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, доцента
Літвінова Олександра Сергійовича
на дисертацію Алшарфа Ібрахіма Ахмада Мохамеда
на тему: «Формування механізму управління ефективністю діяльності
медичних підприємств та установ»,
подану до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 79.051.01
у Чернігівському національному технологічному університеті
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

На основі вивчення дисертації та праць автора, опублікованих за темою дисертаційної роботи, можна зробити наступні висновки щодо даного дослідження, поданого на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

В умовах пандемії COVID-19 та інших глобальних викликів особливої важливості набуває реформування вітчизняної системи охорони здоров'я, яка повинна забезпечити не тільки розвиток але й ефективне функціонування медичних підприємств та установ країни. Особливості та соціальна важливість цієї сфери обумовлюють неможливість використання з метою управління її ефективністю традиційних для всієї економіки підходів, заснованих на використанні інструментарію економічної ефективності. Однак зростання приватної підприємницької активності та необхідність удосконалення діяльності державних медичних підприємств та установ призводять до необхідності комплексного економічного, соціального та

медичного розгляду ефективності їх діяльності.

Не дивлячись на існування чисельних наукових досліджень та розробок, які дозволяють реалізовувати основні положення теорії та методології управління ефективністю на підприємствах різних сфер діяльності, сфера охорони здоров'я ними поки охоплена слабо. Особливо важливим є розробка теоретико-методичних основ формування дієвого механізму управління ефективністю діяльності сфери охорони здоров'я в умовах започаткованої реформи. З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження І.А.М. Алшарфа є надзвичайно актуальним та має важливе наукове та практичне значення.

Важливим є й те, що ця дисертаційна робота повною мірою відображає сучасні тенденції, що склалися в обраному автором напрямі наукових пошуків, а отже пов'язані з головними завданнями економіки та управління підприємствами та установами сфери охорони здоров'я. Підтвердженням цього є впровадження результатів дисертаційного дослідження в науково-дослідній роботі Міжнародного гуманітарного університету. В межах теми «Удосконалення механізмів управління ефективністю діяльності та інтенсифікації бізнес-процесів підприємств виробничого та невиробничого секторів економіки» (номер державної реєстрації 0115U001935), де дисертантом особисто розроблено методичні підходи до створення ефективних команд в медичних установах, до проведення аналізу ефективності небюджетних та бюджетних медичних установ, до прийняття управлінського рішення в управлінні ефективністю медичних установ, а також системи тактичних та оперативних ключових індикаторів ефективності і мотивації персоналу медичних установ України. Крім того, методологічні аспекти оцінки ефективності роботи медичних установ було розроблено автором при виконанні науково-дослідної роботи за темою «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146).

Відносно мети дослідження, що сформульована як «розробка теоретичних та організаційно-методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ», то її в цілому досягнуто, а поставлені задачі, що обумовлені метою дослідження, – вирішені і є вагомою доробкою автора у науковому просторі досліджуваної проблематики.

Дисертаційне дослідження характеризується комплексністю, результатом чого стало розкриття різних теоретичних й прикладних аспектів розвитку медичних підприємств та установ з урахуванням існуючих реалій реформування системи охорони здоров'я.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення дисертаційної роботи є аргументованими та обґрунтованими, що підтверджується основним змістом дослідження, опублікованими Алшарфом І.А.М. науковими працями, авторефератом та переліком використаної літератури. Обґрунтування основних наукових положень, висновків та рекомендацій засновано на результатах систематизації та узагальнення дисертантом фундаментальних положень економічної теорії, теорії управління, менеджменту, економіки підприємства, робіт вітчизняних і закордонних учених та фахівців з питань управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ.

При проведенні досліджень дисертантом використано нормативно-правові та законодавчі документи України, що регулюють діяльність медичних підприємств та установ, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я України та Всесвітньої організації охорони здоров'я, фундаментальні положення та результати досліджень, які опубліковані у наукових роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, довідкова література, річні звіти вітчизняних та зарубіжних

медичних компаній та установ, фінансово-господарська документація та дані управлінського обліку медичних закладів.

Отримані наукові результати дослідження засновані на таких загальнонаукових методах пізнання, як: історичний, діалектичний, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, що використані при систематизації та узагальненні теоретико-методологічних аспектів управління ефективністю діяльності підприємства.

На увагу заслуговує використання у дослідженні спеціальних методів, зокрема: методів статистичного аналізу для емпіричного дослідження динаміки та стану системи охорони здоров'я України, порівняльного аналізу показників соціально-економічної ефективності систем охорони здоров'я України та сусідніх країн; економіко-математичних методів, зокрема, математичного програмування для оцінки та аналізу відносної ефективності діяльності медичних установ, методу найменших квадратів для оцінки параметрів трифакторної виробничої функції; графічного методу для виявлення розбіжностей у мотивації для різних груп персоналу, моделювання механізму управління ефективністю; методу кореляційного аналізу для дослідження факторів мотивації різних груп персоналу медичних установ; методів економічного аналізу для оцінки ефективності використання основних факторів операційної діяльності; методу системних характеристик візуалізації для представлення конкретних результатів досліджень.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується їх апробацією під час участі дисертанта у роботі дев'ятих науково-практичних конференцій. Крім того, обґрунтованість отриманих наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується широкою публікацією основних результатів дослідження у двох колективних монографіях, п'ятих наукових фахових виданнях України та чотирьох наукових виданнях інших держав.

3. *Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження*

Узагальнюючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також вивчаючи особистий внесок дисертанта у вирішенні обраної ним проблематики, можна визначити наступні елементи наукової новизни дослідження.

1. У роботі розроблено теоретико-методологічні положення управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ, що відрізняється удосконаленням визначенням основних дефініцій, встановленням взаємозв'язку між медичною, соціальною та економічною ефективністю, формулюванням характеристик та ключових індикаторів, якими повинна володіти дієва система вимірювання ефективності (с. 27-35, с. 75-78).

2. Дисертантом розроблено методичні підходи щодо проведення аналізу економічної ефективності небюджетних та бюджетних медичних підприємств та установ, що використовують непараметричні методи статистичного аналізу, зокрема базові та спеціальні моделі аналізу середовища функціонування, індекс сукупної факторної продуктивності Малмквіста, та забезпечують виконання оцінки, аналізу і підготовки управлінських рішень (с. 101-124).

3. Автором сформульовано поняття механізму управління ефективністю діяльності медичного підприємства (установи), як системи методів, операцій, організаційних удосконалень і їх взаємозв'язків, що визначають зміст процесу управління ефективністю. Також запропоновано операційну модель механізму управління ефективністю діяльності з поетапним розкриттям порядку його функціонування (с. 152, 156, 170).

4. Дисертантом розроблено організаційний механізм управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ, що пов'язує авторські пропозиції по формуванню територіальних центрів медичної інформації з внутрішніми структурами, а також міжнародними асоціаціями, які забезпечують акумулювання даних про роботу медичних підприємств та установ, сприяють обміну даними і управлінськими технологіями та

проведенню бенчмаркінгу, що дозволить у сукупності забезпечити стійке підвищення ефективності діяльності медичних підприємств та установ (с. 153-155).

5. У роботі запропоновано систему мотивації персоналу вітчизняних медичних підприємств та установ, яка базується на авторській формі опитування з метою визначення потреб та інтересів медпрацівників. Це дозволило сформулювати основу механізму спонукання медичних працівників, що, у свою чергу рухає економічний механізм управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ (с. 159-169).

6. Автором запропоновано підхід до створення ефективних команд в медичних підприємствах та установах, що включає характеристики основних етапів, а саме збору даних, діагностики проблем, активного планування, активного процесу, моніторингу та оцінювання результатів. Цей підхід враховує специфіку роботи різних медичних закладів, а також психотипи їх працівників (с.171-178).

7. Заслужують на увагу й удосконалені автором критеріальні виміри процесу прийняття рішень в управлінні ефективністю, що дозволять керівникам не інтуїтивно, а раціонально передбачати наслідки управлінських дій, оскільки вони спираються на цілі управління та результати здійсненого кількісного аналізу (с. 179-183).

8. У роботі обґрунтовано систему контролю ефективності діяльності медичних підприємств та установ шляхом запровадження систем тактичних та оперативних ключових індикаторів, які в сукупності із впровадженням інформаційних панелей дозволяють всебічно оцінювати медичну, соціальну, економічну, технічну і фінансову ефективність роботи підприємств у режимі реального часу. Така система контролю допоможе керівникам оперативно реагувати на зміни у функціонуванні медичних підприємств та установ і корегувати рішення, спрямовані на стійке зростання ефективності їх діяльності (с. 183-191).

4. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методологічних підходів до формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ. Основні елементи теоретичних наробок автора представлені у науковій новизні дослідження.

Практичне значення одержаних дисертантом результатів полягає у розробці рекомендацій щодо формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ. До основних результатів, які мають найбільше практичне значення, належать: система мотивації персоналу медичних установ; методичні підходи до управління ефективністю та створення ефективних команд в менеджменті медичних підприємств та установ; системи ключових тактичних та оперативних індикаторів ефективності; запровадження бенчмаркінгу підчас аналізу економічної ефективності небюджетних та бюджетних медичних установ. Пропозиції дисертанта впроваджено у діяльність медичних підприємств та установ, зокрема: в діяльність ТОВ «Медичний центр «Містодент»» (довідка № 17-04 від 2.10.2017 р.), ТОВ «Центр сучасної стоматології DG Clinic» (довідка № 181-1017 від 2.10.2017 р.) та ПП «Гранддент» (довідка № 7 від 26.12.2019 р.).

Крім того, результати дисертації використано у навчальному процесі Міжнародного гуманітарного університету в процесі викладання дисциплін «Економіка охорони здоров'я», «Менеджмент у галузі охорони здоров'я», «Управління проектами в галузі охорони здоров'я», «Інформаційні системи в менеджменті» (довідка № 45-97/14 від 27.09.2017 р.).

5. Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та науковими публікаціями Алшарфа І.А.М. дозволяє зробити висновок, що основні

положення дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені в опублікованих за темою дисертації 20 наукових працях, загальним обсягом 25,85 д.а. (особисто автору належить понад 5,49 д.а.), серед яких: розділи у двох колективних монографіях; 5 статей в наукових фахових виданнях України та 4 статті у зарубіжних наукових виданнях та виданнях, що включено до міжнародних наукометричних баз (з яких 1 – у виданні, що входить до Scopus та Web of Science); 9 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій.

В опублікованих наукових працях розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. В дисертації Алшарфа І.А.М. використано лише ті результати досліджень, які були отримані ним особисто. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

6. *Зауваження та дискусійні положення*

Визначаючи високий науковий рівень отриманих висновків та рекомендацій, слід зазначити окремі зауваження та положення, які мають рекомендаційний характер та є підставою для їх обговорення в дискусійному порядку:

1. У першому розділі дисертаційної роботи (с. 30-31), розглядаючи типологію ефективності у сфері охорони здоров'я, автор виділяє три основні типи ефективності медичних підприємств та установ – медичну, економічну та соціальну, та досліджує їх взаємозв'язок. Однак, на нашу думку, робота суттєво виграла, якщо було б ще розглянуто й змішані типи ефективності, наприклад, соціально-економічну чи медико-соціальну, а також критерії здійснення їх оцінювання.

2. У другому розділі (с. 99-116) автор демонструє роботу запропонованого їм методичного підходу, аналізуючи діяльність деяких

українських медичних підприємств та установ. Втім, автор не пояснює чому саме ці підприємства та установи було обрано для аналізу ефективності та чи можуть й інші вітчизняні медичні підприємства та установи так само використовувати запропонований автором методичний підхід.

3. У другому розділі дисертації (с. 117-122) автор розглядає продуктивність праці, частку доданої вартості, середню заробітну плату у небюджетному секторі охорони здоров'я десятиох країн, включаючи Україну. Також автором розраховано виробничу функцію за даними 56 зарубіжних медичних компаній. Втім, залишається не зрозумілим чому саме ці країни та їх медичні компанії було обрано для порівняння та міжнародного бенчмаркінгу ефективності, адже серед обраних країн лише одна – Польща – є сусідньою із Україною.

4. У третьому розділі дисертації (с. 155-156, 170), розглядаючи складові запропонованого механізму управління ефективністю діяльності медичного підприємства (установи), автору було б доречно навести і структурно-логічну схему такого механізму, що підвищило б ступінь розкриття та пізнання його сутності та функціональності.

5. У роботі розглянуто теоретичні та практичні аспекти використання ключових індикаторів ефективності задля оцінки ефективності роботи окремих медичних підприємств та установ. Ключові індикатори ефективності для медичного підприємства (установи) зведено у 13 груп. Загалом запропоновано 58 індикаторів (с. 185-188, табл. 3.4-3.6). Однак деякі із запропонованих показників-індиктарів характеризують ефект діяльності медичних підприємств та установ, а не їх ефективність.

6. При практичній апробації запропонованих підходів та рекомендацій автором було обрано приватні медичні підприємства (с. 23, 234). На наш погляд, практична цінність результатів роботи значно б зросла, якщо б дисертант перевіряв дієвість власних розробок й у державному секторі охорони здоров'я, який поки ще домінує у структурі надання медичних послуг в нашій країні.

Однак, слід зазначити, що наведені дискусійні моменти і висловлені зауваження не носять принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки рівня дисертаційної роботи Алшарфа І.А.М.

7. Загальний висновок та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Алшарфа Ібрахіма Ахмада Мохамеда на тему «Формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Положення дисертаційної роботи містять наукову новизну та мають практичну цінність. У роботі на підставі проведених досліджень отримано результати, які є суттєвим авторським внеском у вирішення науково-практичної проблеми щодо розвитку теоретико-методологічних підходів та науково-практичних рекомендацій до формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ.

Дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук та за своїм змістом відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), за якою спеціалізований вчений раді Д 79.051.01 надано право проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Автореферат достатньою мірою висвітлює основні наукові і практичні положення дисертаційної роботи і не містить інформації, не розглянутої у роботі.

Основні положення дисертації доповідались на науково-практичних конференціях, опубліковані у наукових фахових виданнях, у т.ч. включених до міжнародних наукометричних баз, та у наукових періодичних виданнях інших держав за тематикою дисертаційного дослідження.

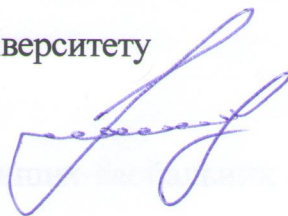
Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дисертація та автореферат в цілому відповідають вимогам пунктів 9, 11, 13, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №656 від 19.08.2015р. та №1159 від 30.12.2015р.). Наведені у відгуку критичні зауваження не носять принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Загалом дисертація на тему «Формування механізму управління ефективністю діяльності медичних підприємств та установ» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор, Алшарфа Ібрахім Ахмад Мохамад, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності
Одеського національного економічного університету
Міністерства освіти та науки України

О. С. Літвінов

Підпис д.е.н., доцента *Літвінова О.С.*

ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар

Одеського національного економічного університету

Ю.А. Сачук